

Zajedničke socioekonomske reforme za period 2019 - 2022. godina

Preambula

U 2015. godini, BiH je započela sa provođenjem ambiciozne Reformske agende, s ciljem ponovnog pokretanja ekonomskog rasta te stvaranja radnih mjesta i prilika. Tokom ovog procesa donesene su neke važne i često bolne odluke, poput odluka o stvaranju fleksibilnijeg tržišta rada, održivog penzionog sistema, zdravog finansijskog sektora i bolje infrastrukture. Trebalo je vremena da ovi napori poluče rezultate, s tim da su se određeni ekonomski indikatori nesumnjivo poboljšali, dok je trenutna makroekonomska situacija prilično pozitivna.

Ipak, jasno je da većina građana tek treba osjetiti efekte poboljšanja, te da je potrebno učiniti još mnogo toga u kontekstu podrške nedovoljno velikom i jakom privatnom sektoru u zemlji.

Vrijeme ističe, a lista izazova je i dalje dugačka. Naime, društvo ubrzano stari, previše građana kontinuirano trpi posljedice široko rasprostranjene korupcije, a mladi napuštaju BiH u potrazi za boljom budućnošću, čime ostajemo bez našeg najvrjednijeg kapitala. Vladavina prava je na niskom nivou, dok glomazni i neefikasni javni sektor konstantno opterećuje privatni sektor, koji još uvijek ne pruža dovoljno mogućnosti.

Potvrđujući da je pristupanje Evropskoj uniji naš zajednički strateški cilj i u odgovoru na Mišljenje Evropske komisije na zahtjev Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji, kojim se poziva na novi set socioekonomskih reformi, u potpunosti podržavamo analize i mjere sadržane u nastavku i obavezujemo se na njihovo provođenje. Svjesni smo da će odlučni napredak u provođenju socioekonomskih reformi omogućiti i olakšati buduću napredak BiH na evropskom putu i da samo snažna vladavina prava i sigurno i stabilno okruženje mogu donijeti potrebni ekonomski napredak.

Tekuće mandate ćemo posvetiti održivom i ubrzanom ekonomskom rastu, većoj konkurentnosti privatnog sektora i boljem poslovnom okruženju. Posebnu pažnju ćemo posvetiti depolitizaciji i povećanoj efikasnosti preduzeća u javnom vlasništvu, a reforma zdravstvenih sistema će postati jedan od naših glavnih prioriteta. U konačnici, uradit ćemo mnogo više na zaustavljanju neprekidnog odlaska ljudi iz zemlje i omogućavanju mladima i ženama da dostignu svoj puni potencijal.

Mjere će se provoditi u skladu s ustavnim nadležnostima svakog nivoa. Nadalje, mjere će se dalje razrađivati u saradnji s Evropskom unijom i međunarodnim finansijskim institucijama, osiguravajući njihovu usklađenost s Programom ekonomskih reformi zemlje (*skr.* ERP) i zajednički dogovorenim smjericama o politikama. Ovakav koordinirani pristup predstavlja garanciju da će mjere poduzete u ovom kontekstu podržati

usklađenost zemlje sa Zahtjevima za pristupanje Evropskoj uniji i time ubrzati proces pridruživanja.

Provođenje ovih socioekonomskih reformi ujedno doprinosi i provođenju Višegodišnjeg akcionog plana regionalne ekonomske zone (REA MAP). REA MAP se zasniva na standardima EU i olakšat će integraciju BiH u regionalne i evropske vrijednosne tokove. Bolja povezanost sa susjednim zemljama u oblasti transporta i energije će dodatno ojačati pristup zemlje i njenu integraciju na regionalnom tržištu. Stvaranje regionalnog digitalnog prostora i bolje integriranih tržišta rada sa susjednim ekonomijama će omogućiti nove prilike za mlade BiH, što je važno u svjetlu njihove visoke stope nezaposlenosti.

Konačno, svi nivoi će učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi se povećala saradnja i koordinacija na usklađivanju zakonodavstva u najvećoj mogućoj mjeri, te osnažili jedinstveni ekonomski prostor u zemlji. Navedeno će se postići jačanjem koordinacije između svih nivoa vlasti, kako je navedeno u Mišljenju Komisije.

I. Održiv i ubrzan ekonomski rast, povećana konkurentnost privrede i unapređenje poslovno okruženje

Postojeće stanje: BDP po glavi stanovnika u Bosni i Hercegovini trenutno na nivou tek jedne trećine iznosa u Evropskoj uniji.¹ Sa trenutnom stopom rasta, državi bi trebalo nekoliko decenija da se približi prosjeku Evropske unije.² Slab razvoj privatnog sektora i nizak nivo investicije predstavljaju značajan izazov, imajući u vidu činjenicu da je privatni sektor dokazani generator dugoročnog razvoja ekonomije. Međutim, privatni sektor je trenutno premali, ima poteškoća da ostane konkurentan i nedostaje mu potrebne dinamičnosti za izvozno orijentirani rast. Njegov udio u bruto domaćem proizvodu zemlje je tek 65 posto i najnižije u regiji, dok je produktivnost rada manja od polovine sedam manjih privreda u tranziciji u Evropi.³

Samo 15 posto radno sposobnog stanovništva u BiH je formalno zaposleno u privatnom sektoru,⁴ dok je javni sektor i dalje preglomazan, pružajući trećinu svih radnih mjesta u zemlji.⁵ Usljed izostanka prilika građani napuštaju zemlju - posebno obrazovani, kvalificirani i mladi ljudi - čime se radna snaga dodatno smanjuje, a zemlja lišava ljudskog kapitala.

Nadalje, BiH kontinuirano bilježi nisku stopu i pad direktnih stranih investicija. U posljednjih osam godina, priliv direktnih stranih investicija kao procenat BDP-a je niži nego u bilo kojoj drugoj usporednoj zemlji u regionu, što je posebno zabrinjavajuće s obzirom na to da su se ove vrste investicija pokazale kao ključni pokretač ekonomskog rasta i stvaranja radnih mjesta u Srednjoj i Istočnoj Evropi.⁶

Doprinosi za socijalna davanja su visoki, što negativno utiče na plaće radnika i konkurentnost privatnog sektora. Nadalje, prosječna razlika između plaća u javnom i

privatnom sektoru je najveća u regiji⁷, što se između ostalog može objasniti značajnim prisustvom sive ekonomije.

Povrh toga, BiH ima preveliki broj složenih, mukotrpnih i skupih administrativnih procedura koje također negativno utiču na poslovno okruženje, te stvaraju prepreke za ulazak i izlazak na tržište i rast.

Imajući u vidu gore navedeno, obavezujemo se na sljedeće:

Oba entiteta će poduzeti odlučne korake u pravcu smanjenja poreznog opterećenja rada, kako bi potaknuli konkurentnosti i omogućili dodatno povećanje plaća. U slučaju FBiH, smanjit će se ukupna stopa doprinosa, dok će RS smanjiti fiskalno, ekonomski i socijalno neopravdana parafiskalna davanja. FBiH će redovno ažurirati svoj registar taksi i naknada, na način da će mu dati pravnu snagu te poduzeti prve korake ka njihovom smanjenju. Dva entiteta će uskladiti svoje zakone o porezu na dobit kako bi se dodatno potaknule investicije u proizvodnju roba i usluga. Pored toga, entiteti će nastaviti sa usklađivanjem svojih poreznih zakonodavstava, uključujući stope oporezivanja dividende. Pored toga, usvojit će se i provesti kredibilna i relevantna okvirna Strategija upravljanja javnim finansijama BiH sa sistemom monitoringa i izvještavanja na osnovu efekta.

Predviđa se pažljivo praćenje fiskalnog efekta ovih i svih drugih mjera navedenih u nastavku, a s ciljem smanjenja utaje poreza.

U cilju unapređenja poslovnog okruženja i jačanja jedinstvenog ekonomskog prostora, oba entiteta će pojednostaviti i uskladiti postupke registracije preduzeća, te procedure izdavanja licenci i dozvola. Nadalje, Uprava za indirektno oporezivanje BiH će značajno skratiti procedure izdavanja PDV broja, dok će sva tri nivoa raditi zajedno na punom provođenju svojih zakona o elektronskom potpisu i osiguranju interoperabilnosti sistema elektronskog potpisa u cijeloj zemlji. FBiH će uspostaviti jednošalterski sistem poslovanja, dok će RS, uspostaviti sistem online registracije za preduzeća i preduzetnike i promovirati korištenje e-usluga.

U cilju borbe protiv sive ekonomije, oba entiteta će ojačati svoje inspekcije i poboljšati koordinaciju i komunikaciju između inspekcijских uprava. Nadalje, oba entiteta će raditi na uspostavi fiskalnih sistema koji se zasnivaju na prijavama u realnom vremenu. U cilju povećanja transparentnosti i praćenja efekata, RS će uspostaviti registar svih poticaja koje se pružaju kompanijama.

FBiH će usvojiti već pripremljeni okvir za sanaciju duga i insolventnost kako bi podržala djelotvornost i ravnopravno učešće kreditora i dužnika u predstečajnom postupku, odnosno omogućila spašavanje održivih preduzeća.

Javna ulaganja će se povećati na osnovu strategije Ulaganja. Državni nivo i oba entiteta će stvoriti fiskalni prostor za javna ulaganja radi ubrzanja razvoja transporta, održive energije i digitalne infrastrukture te boljeg povezivanja BiH sa globalnom

ekonomijom. Projekti digitalizacije za javni sektor, kao i za poslovnu zajednicu će se proširiti i ojačati. Izdaci za plaće u javnom sektoru će se ograničiti; a radit će se na boljem i pravičnijem usmjeravanju socijalnih transfera.

Što se tiče modernizacije i proširenja infrastrukture u državi, ubrzat će se izgradnja na Koridoru Vc. Nadalje, FBiH će poboljšati svoju željezničku i zračnu infrastrukturu, te ubrzati izgradnju ostalih brzih cesta prema Travniku, Goraždu i drugim gradovima. Uz to, FBiH će usvojiti niz zakona sa ciljem zaštite okoliša i energetske efikasnosti. Za privlačenje potrebnih investicija, svi relevantni nivoi će modernizirati svoje zakone o koncesijama i zakone o javno-privatnim partnerstvima.

Za uravnoteženje postojećeg ekonomskog modela u BiH i nastavak reforme javnog sektora, Vijeće ministara BiH i vlade oba entiteta će nastaviti raditi na ograničavanju zaposlenosti i ukupne potrošnje na plaće u javnom sektoru. Također, radit će se unapređenju efikasnosti i produktivnosti javne uprave.

Državni nivo će izmijeniti Zakon o porezu na dodatu vrijednost u cilju usklađivanja s direktivama Evropske unije i podrške privrednim društvima, te će konačno usvojiti Zakon o osiguranju depozita čime će se zaokružiti okvir za sanaciju banaka u skladu sa Direktivom o načinima za osiguranje depozita i Direktivi o oporavku i sanaciji banaka. Oba entiteta će ojačati nadzor banaka, dodatno ojačati nezavisnost svojih agencija za bankarstvo te unaprijediti upravljanje, poslovni model i transparentnost rada svojih razvojnih banaka.

II. Depolitizacija, veća održivost i efikasnost javnih preduzeća

Postojeće stanje: Sveukupno gledano, na svim nivoima postoji preko 550 preduzeća u javnom vlasništvu koja zapošljavaju oko 80.000 ili oko 11 posto svih zaposlenih u zemlji. Istovremeno, oko jedna trećina procijenjenih ukupnih poreznih dugovanja su dugovi javnih preduzeća, uglavnom u vidu neplaćenih doprinosa za penzione/mirovinske i zdravstvene fondove, dok je većina javnih preduzeća u neizvjesnoj finansijskoj situaciji. Ovakvo stanje uzrokuje poremećaje na tržištu i neadekvatnu raspodjelu privrednih resursa.⁸ Produktivnost u javnom sektoru u većini slučajeva nije na zadovoljavajućem, nivou, a troškovi podrške javnim preduzećima često znaju prerasti u značajne nepredviđene obaveze i kao takve postati opterećenje za javne finansije.

U isto vrijeme, nisu dovoljno transparentne detaljnije informacije iz registara preduzeća u javnom vlasništvu. Finansijski izvještaji nisu dovoljno detaljni i ne pružaju potpun uvid u sve segmente finansijskog poslovanja, a menadžment je najvećim dijelom visoko ispolitiziran. Konačno, malo je vjerovatno da su javna preduzeća u stanju smanjiti svoja dugovanja bez podrške vlasti.

Imajući u vidu gore navedeno, obavezujemo se na sljedeće:

Kao korak za poboljšanje upravljanja i transparentnosti, svi nivoi će izraditi javno dostupne i harmonizirane registre javnih preduzeća sa ažurnim informacijama o vlasništvu, zaposlenicima i sveobuhvatnim finansijskim izvještajima, uključujući stanje duga preduzeća.

Oba entiteta će unaprijediti postupke imenovanja nadzornih i upravnih tijela u javnim preduzećima. FBiH će formirati Odjel za centralizirano planiranje i praćenje efekta javnih preduzeća i donijeti Uredbu o transparentnosti, planiranju, kontroli, vanjskoj reviziji i nagrađivanju.

Efikasnost javnih preduzeća će, između ostalog, biti unaprijeđena kroz uvođenje OECD-ovih principa korporativnog upravljanja. Nadalje, oba entiteta će revidirati svoj portfolio državnih preduzeća i klasificirati ih u kontekstu budućih aktivnosti, kako bi se unaprijedio njihov rad, što uključuje sve modalitete restrukturiranja.

Konkretnije, nakon završetka dubinske analize dvaju telekoma, FBiH će poduzeti naredne korake ka poboljšanju njihovog poslovanja, te razmotriti sve modele restrukturiranja.

FBiH će poduzeti konkretne korake kako bi se unaprijedio turizam i ojačale poslovne veze sa stranim državama i kompanijama. U ovom pogledu je ključna modernizacija svih aerodroma, a posebno Međunarodnog aerodroma Sarajevo. Nadalje, FBiH će također posvetiti posebnu pažnju restrukturiranju svojih rudnika uglja, s ciljem omogućavanja nesmetanog snabdijevanja svojih proizvodnih kapaciteta. Konačno, RS će dovršiti restrukturiranje svojih željeznica.

III. Sveobuhvatna reforma i poboljšanje kvalitete zdravstvenog sistema

Postojeće stanje: Ključni izazov s kojim se suočava sistem zdravstvene zaštite Bosne i Hercegovine je kako unaprijediti dostupnost, kvalitet, efikasnost i održivost za sve građane, u kontekstu smanjenja i starenja stanovništva, izrazito fragmentiranog sistema osiguranja i pružanja usluga, lošeg finansijskog upravljanja, te egzodusa zdravstvenih radnika.⁹

U BiH je trenutno više starijih osoba (sa preko 65 godina) nego mladih (ispod 15 godina)¹⁰, što povećava pritisak na zdravstveni sistem i zahtijeva hitnu pažnju. Uprkos relativno pristojnom životnom vijeku, brojni zdravstveni ishodi su neadekvatni, posebno među siromašnijim grupama.¹¹

Raspoloživost finansijskih sredstava nije ključno pitanje, jer su izdaci za zdravstvo kao postotak BDP-a najveći u regiji i izuzetno visoki za zemlju s nižim srednjim dohotkom. Bez obzira što su direktna izdvajanja i dalje visoka u odnosu na Evropsku

uniju, kvalitet zdravstvene zaštite nije na željenom nivou.¹²

Doprinosi na plaće su primarni izvor prihoda za sisteme socijalne zaštite, što zbog značajnog udjela neregistrirane zaposlenosti predstavlja veliki pritisak na formalno zaposlene osobe za izdržavanje penzionera i nezaposlenih. Rezultirajuće visoke stope doprinosa obeshrabruju formalno zapošljavanje, što negativno utiče na finansijsku održivost sistema socijalne zaštite u zemlji.

Činjenica da je zdravstveno osiguranje povezano s nezaposlenošću kao osnova za ostvarivanje prava zdravstvenog osiguranja dodatno pogoršava problem, precjenjuje broj registriranih nezaposlenih i povećava budžetske izdatke. Nadalje, dosta se gubi i zbog neadekvatnog sistema nabavke lijekova. Trenutno, farmaceutske proizvodi predstavljaju oko 30 posto ukupne potrošnje za zdravstvo, što je dvostruko više od prosjeka zemalja OECD-a.¹³

Nezadovoljavajuće finansijsko upravljanje je raspostranjena pojava u zdravstvenom sistemu oba entiteta, dok istovremeno nema efikasnog nadzora nad radom zdravstvenog sistema. Mali postotak zdravstvenih ustanova podliježe nezavisnim revizijama, s tim da iste ne rezultiraju nikakvim daljnjim radnjama ili sankcijama.

Zagađenje u urbanim područjima također šteti zdravlju i kvaliteti života, dok su loši zdravstveni rezultati dijelom posljedica jedne od najviših stopa pušenja u Evropi.¹⁴

Konačno, produktivna sposobnost sljedećih generacija, mjerena Indeksom ljudskog kapitala u BiH 2018. godine, iznosi 0,62 što znači da će bez poboljšanja svog zdravstvenog sistema, BiH dugoročno izgubiti 38 posto svog potencijalnog dohotka.¹⁵

Imajući u vidu gore navedeno, obavezujemo se na sljedeće:

Oba entiteta će poduzeti hitne korake kako bi zaustavili rast neizmirenih obaveza u zdravstvenom sektoru i ostvarili finansijsku stabilnost, uključujući detaljno praćenje finansijskih rezultata fondova i pružalaca zdravstvenog osiguranja.

Zajedno sa Svjetskom bankom, oba entiteta će izvršiti popis svih obaveza svojih zdravstvenih ustanova. Uspostavit će modele za rješavanje tih obaveza i mehanizama kako bi se spriječilo nagomilavanje novih zaostalih dugovanja. U narednom koraku, sistem trezorskog poslovanja će se proširiti na sve domove zdravlja i bolnice u RS, dok će FBiH početi raditi na uvođenju svog zdravstvenog sektora u trezorski sistem poslovanja. Oba entiteta će poboljšati prikupljanje, analizu i distribuciju podataka o efikasnosti zdravstvenog sistema i uskladiti svoju infrastrukturu podataka u cilju osiguranja usporedivosti.

Osim toga, osigurat će se adekvatno i održivo finansiranje kako bi se olakšale reforme zdravstvene zaštite i osigurala efikasna uprava, kvaliteta i dostupnost javnog zdravstva i to za sve građane, uključujući marginalizirane kategorije društva.

Za rješavanje pitanja dupliciranja usluga i povećanja efikasnosti, oba entiteta će poduzeti korake ka racionalizaciji i stvaranju efikasnije mreže usluga. FBiH će raditi na smanjenju neusklađenosti između kantona kada je pitanju pokrivenost osiguranjem i kvaliteta pruženih usluga.

Kako bi se povećala efikasnost i uštede fondova zdravstvenog osiguranja, oba entiteta - u saradnji sa svojim lokalnim zajednicama i kantonima u FBiH - utvrdit će prostor za centralizirane nabavke lijekova, posebno za skuplje lijekove i veće količine lijekova.

Uradit će se revizija ugovora sa zdravstvenim osiguravaocima i aranžmana za plaćanje s pružaocima zdravstvenih usluga kako bi se potakla kvaliteta i efikasnost.

Obavezno zdravstveno osiguranje za nezaposlene će se odvojiti od funkcije posredovanja kod zapošljavanja pri zavodima za zapošljavanje, kako bi se oslobodili njihovi kapaciteti za aktivniju podršku tražiocima zaposlenja.

Svi relevantni nivoi će se angažirati na boljem mjerenju i prevenciji zagađenja, što uključuje bolju primjenu propisa o zaštiti okoliša i energetske efikasnosti.

Konačno, poboljšat će se kvaliteta zdravstvene zaštite jačanjem preventivne njege i širenjem obuhvata i dubine primarne zdravstvene zaštite.

IV. Politike koje pružaju prilike mladima, ženama i ostalim ranjivim kategorijama

Postojeće stanje: Veliki odlazak kvalificirane radne snage ostaje jedan od najhitnijih i najozbiljnijih izazova za zemlju. Obrazovanje je i dalje lošeg kvaliteta, segregirano i ne pruža jednake mogućnosti učenicima iz reda manjina i onima sa invaliditetom. Zemlja i dalje pati od neusklađenosti vještina sa tržištem rada, dok gotovo 90 posto nezaposlenih ostaje dugoročno nezaposleno.¹⁶ Prema Svjetskoj banci, buduća produktivnost djeteta rođenog danas je 62 posto onoga što bi mogla biti.¹⁷

Posebno se žene i mladi suočavaju sa izazovima u zapošljavanju. Prema najnovijoj anketi o radnoj snazi (2018), stopa nezaposlenosti mladih iznosi 38,8 posto, dok je, usporedbe radi, stopa nezaposlenosti mladih u Evropskoj uniji 14,5 posto. Samo je oko jedne trećine svih radnosposobnih žena ekonomski aktivno¹⁸ (bilo da su zaposlene ili traže zaposlenje), dok bi BDP zemlje u prosjeku mogao biti 20 posto veći ukoliko bi žene učestvovala na tržištu rada na istom nivou kao i muškarci.¹⁹ Stalna visoka razlika u zaposlenosti kod spolova od preko 20 procentnih poena nije se poboljšala posljednjih godina i dvostruko je viša od prosjeka Evropske unije.²⁰

Trenutno se ne stvaraju vještine koje su potrebne kako bi se podržala rastuća privreda u budućnosti, te se ne posvećuje dovoljno pažnje preduzetništvu i inovacijama u obrazovnom sistemu. Kao rezultat toga, prema najnovijem Globalnom inovacijskom

indeksu, Bosna i Hercegovina se nalazi na tek 77. mjestu od 126 zemalja. ²¹

IT sektor bi mogao značajnije potaknuti konkurentnost, inovativnost, povećati potencijal rasta zemlje i ponuditi nova rješenja u borbi protiv korupcije. Plaće u IT sektoru su značajno veće, jednako kao i mogućnosti za izvoz, bez štetnih uticaja na okoliš. Trenutno, međutim, nedostaje kvalificiranih informatičara koji pored toga posluju u nepovoljnom okruženju i nerazvijenoj IT infrastrukturi. Prema *IT manifestu*, u Bosni i Hercegovini trenutno nedostaje oko 6.000 ljudi u IT sektoru, koji bi mogli značajno doprinjeti ekonomiji i smanjenju nezaposlenosti. Uz to, BiH trenutno ima najmanji udio izvoza IT usluga u ukupnom izvozu u regiji.²²

Konačno, javna i privatna izdvajanja za istraživanje i razvoj su niska i neefikasna. Sistem inovacija u čitavoj zemlji je tek u početnoj fazi i karakterizira ga niska efikasnost u poređenju sa regionom. ²³

Imajući u vidu gore navedeno, obavezujemo se na sljedeće:

Svi relevantni nivoi će osigurati poticaje i posebne programe finansiranja preduzetničkog kapitala i preduzetništva mladih kako bi se pojednostavilo osnivanje preduzeća od strane mladih ljudi, posebno u sektorima visokog potencijala kao što su turizam, uslužne djelatnosti, informacione tehnologije i kreativne industrije.

Posebna pažnja će se pokloniti unapređenju digitalnog eko sistema i poticanju digitalne transformacije zemlje, kako bi se oslobodio potencijal IT sektora u unapređenju inovativnosti, konkurentnosti i razvoju. U cilju unapređenja digitalnih vještina, poduzet će se mjere poboljšanja IT obrazovanja, počevši od nivoa osnovnog obrazovanja.

Pored toga, provest će se digitalna transformacija usluga svih nivoa vlasti kroz veće korištenje e-uprave i e-usluga kako bi se upostavio predvidljiv, transparentan, efikasan i odgovoran sistem za podršku građanima i preduzećima. Isti će također omogućiti nove načine u borbi protiv korupcije.

Oba entiteta će razviti i ulagati u svoje predškolske obrazovne sisteme kako bi povećali upis u predškolsko obrazovanje.

Nadalje, započeti reformu obrazovnog sistema s ciljem njegove bolje povezanosti s potrebama tržišta rada. Stoga, svi relevantni nivoi će pristupiti reviziji politika upisa u srednje škole i visokoškolske ustanove kako bi se poboljšala njihova povezanost sa trenutnim i budućim potrebama domaćeg tržišta rada. Osim toga, nadležni će pristupiti izmjenama relevantnih zakona o obrazovanju u koje će uvesti novo poglavlje o zapošljavanju redovnih studenata, kako bi mladi ljudi brže sticali osnovna radna iskustva komplementarna njihovom studijskim programima, te ujedno omogućili prilike poslodavcima.

Nadležne vlasti, preduzeća i obrazovne institucije će raditi na osiguranja programa stručnog osposobljavanja, te prekvalifikaciji dugoročno nezaposlenih. RS će osnovati Fond za nauku i inovacije, a svi nivoi vlasti će podržavati naučno-istraživački rad koji stvara inovacije za privredu.

Konačno, FBiH će razmotriti različite mogućnosti usklađivanja naknada za porodiljsko odsustvo na teritoriji FBiH. Uvest će se jedinstveni minimalni nivo naknada i zaštite za vrijeme porodiljskog odsustva u cijeloj zemlji.

1 U skladu s "Catch Up" indeksom EuPI (European Policies Initiative).

2 Grupacija Svjetske banke 2019. *Studija rasta i zapošljavanja za Bosnu i Hercegovinu (radni dokument)*

3 IFC 2019. *Reforma poslovnog okruženja: prioriteti, izazovi i prilike (prezentacija)*

4 IFC 2019. *Reforma poslovnog okruženja: prioriteti, izazovi i prilike (prezentacija)*

5 Grupacija Svjetske banke 2019. *Studija rasta i zapošljavanja za Bosnu i Hercegovinu (radni dokument)*

6 Grupacija Svjetske banke 2019. *Korištenje direktnih stranih investicija za otvaranje radnih mjesta i rast u Bosni i Hercegovini*

7 Grupacija Svjetske banke 2019. *Studija rasta i zapošljavanja za Bosnu i Hercegovinu (radni dokument)*

8 MMF 2019. *Preduzeća u državnom vlasništvu u Bosni i Hercegovini: učinak i upravljanje (prezentacija)*

9 Grupacija Svjetske banke 2019. *Izveštaj o zdravstvu*

10 Inicijativa za lokalne vlasti 2018. *Izveštaj o konsultacijama zajedničke komisije za lokalnu upravu*

11 Grupacija Svjetske banke 2015. *Sistemska dijagnostika za Bosnu i Hercegovinu*

12 Grupacija Svjetske banke 2019. *Izveštaj o zdravstvu*

13 Grupacija Svjetske banke 2015. *Sistemska dijagnostika za Bosnu i Hercegovinu*

14 Grupacija Svjetske banke 2015. *Sistemska dijagnostika za Bosnu i Hercegovinu*

15 Grupacija Svjetske banke 2018. *Projekat ljudskog kapitala*

16 Evropska komisija. 2019 *Program ekonomskih reformi, Bosna i Hercegovina (2019-2021) Ocjena Komisije*

17 Grupacija Svjetske banke 2018. *Projekat ljudskog kapitala*

18 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine 2018. *Anketa o radnoj snazi za 2018.*

19 Grupacija Svjetske banke 2019. *Studija rasta i zapošljavanja za Bosnu i Hercegovinu (radni dokument)*

20 Evropska komisija 2019. *Program ekonomskih reformi, Bosna i Hercegovina (2019-2021) Ocjena Komisije*

21 Univerzitet Comell, FNSEAD i Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO). 2018. *"Global Innovation Index 2018: Energizing the World with Innovation"*

22 BIT alijansa 2019. *IT manifest*

23 IFC 2019. *Reforma poslovnog okruženja: prioriteti, izazovi i prilike (prezentacija)*